

نھینیہ گانی سیگوشہی بہر موڈا

نوسینی:
د.جہزا توفیق تالیب
نہحمہد عہلی نہحمہد

نہینہ کانی سینگوشہی بہر مودہ

نووسینی:

جہزا توفیق تالب

نہ حمہد علی نہ حمہد

۲۰۱۳

بهناسی کتیب

ناوی کتیب: نهنیه گانی سیگوشه ی بهرمؤدا

نوسینی: جهزا توفیق قالب ... نه حمه د هلی نه حمه د

سالی چاپ: ۲۰۱۳

تیژار: ۱۰۰۰ دانه

شوینی چاپ: جوار چرا

نرخه تهنها (۳۰۰۰) دیناره

ژماره ی سپاردن: ( ) ی سالی ( ) ی له کتیبخانه ی گشتی

پیدراوه

پېشەكى

ناوچەى سىڭۆشەى بەرمۆدەو ديار نەمانى پاپۆرو فرۆكە
تىيدا، بۆتە بابەتى سەرنج راکىش و سەرسورھىن و مەتەئاسا،
نەك ھەر لەناو كۆمەلانى گشتى خەلكدا، بەلكو لەناوئەندە زانست
و سەربازى، دەرگا رەسمى و دەولەتتەيەكانىشدا، لەناوئەندەكانى
خوئىندن و قۇناغە جياوازەكاندا پرسىارو گفتوگۆو مشتو مېرى
لەسەر دروست دەبىت:

بەشداربووانى ئەو گفتو گۆيانە، زۆرىنەى جارەكان دەبنەوہ
دوو بەشەوہ، بەشىكىان دياردەكان بەراستى و دروستى و نامۆ و
سەرسورھىنەر دەرزانن، ھەول دەدەن ھۆكارى زانستىيانەى
پەسندو گونجاوى بدۆزنەوہ، ئەگەر تەواوئىش نەپېئىكن،
بەشەكەى تر ھەر لەبناغەيەوہ باوەرپان و بەسەيرو نامۆيى
دياردەكان نيە، بەلكو بەرپووداوى رۆژانەى ئاسايى
لەقەلەمىدەدەن ھىچ نامۆيى و سەرسورپمانىك لەرپووداوەكان
نابىنن، ھەلبەتە ئەمانىش پاساوى خوئان ھەيە .

ئەوئەندەى ئىمە ئاگامان لىبىت ھەتا ئىستا بەزمانى كوردى
كتىبىك، يان لىكۆلىنەوہيەكى بەربلاوى ھەمەلايەنە لەسەر ئەم
دياردانە بلاونەكراونەتەوہ، ئەوہى ھەتا ئىستا لەبەر دەستدايە،
ھەندى بابەتى گەم و كورپو بەرتەسكن، كەلەسەر لاپەرەى گۆفارو

رۆژنامەكان بەرچاۋ دەكەون، ئەمانەش ئارەزوۋى خوينەرۋ
خواستەكانى تىر ناكەن، ئەمە ھۆيەكى گەورە بوو واى كرد ئىمە
ئەم كارە ئەنجام بەدەين، بەو ھىۋايەي توانىيىتەمان ۋەلامى
بەشىكى زۆر بچوۋكى كىتەبخانەي كوردىشمان پىپەر كردىتەۋە،
گەۋاتە بەلای ئىمەۋە مەبەستە مەعريفىيەگە مەبەستى يەكەمە،
ئەك گەپران بەدۋاى ھۆكارە راستەقىنەكانى دياردەكاندا، چونكە
ئەۋە كارىكى زۆر گرانبە ئەك ھەر لەتواناى ئىمەدا نىبە بەلكو
دەستگا زانستى ۋ دامەزراۋە سەربازىيە گەورەكانى جىھانىش،
ھەتا ئىستا ئەم كارەميان پى ئەنجام نەدراۋە، گەرنە، بۆچى ئاۋا
بەنامۆ سەرسۈرھىن دەمايەۋە، بەپىۋىستى دەزانىن لەم
پىشەكەدا نامازە بۆ خالىكى گىرنگ بگەين، ئەۋىش ئەۋەيە
ناۋچەي سىڭۆشەي بەرمۆدە دياردە نامۆكانى ناۋى تەنھا دياردەي
نامۆ سەرسۈرھىن نىن لە جىھاندا، كە ھەتا ئىستا نەتوانرايىت
لىكدانەۋەي زانستىيان بۆ بگىرەت، ژمارەيەكى زۆر روۋداۋى تىرىش
ھەن كە ئەۋانىش لىكدانەۋەي زانستى ۋ بەلگەي حاشا
ھەئىسەگىيان نىيە، لەۋانە دياردەكانى پاراساىكۆلۇجى،
ئەھرامەكانى مىسرو نەفرەتى فىرەۋنەكان، شوپىنى فرۆكە
خانەكەي ۋولاتى پىرۆ، نووسراۋە سەنسكرىتىيە كۆنەكان، دەيان
لەۋ ئەفسانەۋ چىرۆكانەي كە ھىندىيە سۈرەكان ۋ تىرە

سەرھاتايىھگانى ئەفرىقا و ئەمىرىكاي لاتىنى و ..... ھتد .
ئەمانە ھەموويان دىاردەن و پروودەدەن، دەبىنرېن و
دەبىسرېن، دووبارەو چەند بارە دەبنەو بەلام تاكو ئىستا
لېكئانەوھى زانستيان بۇ نەكراو، بۇيە خراونەتە خانەى
پشتگوى خستن و ئەفسانەو خەيالەو .
ئەوھش جىبەجى كەردنى ئەو رېسا ساكارو كۆوكالەيە كە
دەئىت :-

(ئەوھى نەتوانى لېكىدەيتەو پىشگوى بخە) : بەلام پىمان
- وايە ئەو چارەسەرى كىشەكان ناكات، لەراستىدا پروودا
دىاردەكان كەمناكاتەو، بەلكو بەپىچەوانەو تەوانى گەران و
پشكنين و توپزىنەو لاواز دەكات و دەرگاكانى داھىنان و
پىشكەوتن دادەخات . ھىوادارىن ئەم كىبە لەناو كىبەخانەى
كوردىدا جىگاي خوى بكاتەو و خزمەتېكى كەمىش پىشكەش
بەخوینەران بكات .

جەزا توفىق تالب

ئەحمەد عەلى ئەحمەد

پیرست

۱۱	بشی به‌گم
۱۱	کورته‌گی میژوی و جوگرافیایی دهر باره‌ی سیگنالی بهرام‌آباد
۱۲	باسی به‌گم
۱۲	سیگنالی بهرام‌آباد چه ا بو هینده به‌ناموو سمرسور هین باسده‌کری ا
۱۵	باسی دوووم
۱۵	شونین و شیوه‌ی پروویری سیگنالی بهرام‌آباد
۱۸	باسی سینه‌م
۱۸	سیگنالی بهرام‌آباد له‌میژوودا
۲۰	پراویزه‌کانی بشی به‌گم
۲۱	بشی دوووم
۲۱	حاله‌ت‌کانی دیارنه‌مانی کشتی و پاپوره‌کان
۲۲	باسی به‌گم
۲۲	دهریای سارجاسو
۲۷	باسی دوووم
۲۷	خسلت و نیشانه‌کانی دیارنه‌مانی کشتی و پاپور له‌م ناوچه‌یه‌دا .
۲۴	باسی سینه‌م
۳۴	کورته‌بک له‌سمر دیارنه‌مانی ژماره‌بک کشتی و پاپور
۳۹	باسی جوارهم /
۳۹	هندبک دیارده‌ی سمرسور هینتی دیار نه‌مانی کشتی و پاپور :
۴۲	باسی پینجهم
۴۲	دهر کوتنه‌وه و سره‌ه‌ل‌دانه‌وه‌ی ژماره‌بک کشتی و پاپور
۴۵	باسی ششم
	پزگار بووان له‌مترسیه‌کانی ناوچه‌ی سیگنالی بهرام‌آباد، چون باس له‌رووداوه‌کان ده‌کن!
۴۵	

نھتیبہ کانی سیگوشہی بہرمؤدا

- ۵۱----- پھراویزہ کانی بہشی دووہم
- ۵۳----- بہشی سیئہم
- ۵۳----- حالہتہ کانی دیارنہمانی فرۆکہگان
- ۵۴----- باسی یہگہم
- ۵۴----- دیارنہمانی فرۆکہگان
- ۶۰----- باسی دووہم
- ۶۰----- نمونہیکسی سہرسوورہین لہدیاردہی فرۆکہ دیار نمان
- ۶۵----- باسی سیئہم
- نہو فرۆکہوانانہی لہ مہترسیہکانی ناوچہی سیگوشہی بہرمؤدا رزگاربانوہہ چۆن باسی
- ۶۵----- لہرووداوہگان دہگہن؛
- ۶۸----- پھراویزہ کانی بہشی سیئہم ؛
- ۶۹----- بہشی چوارہم
- ۶۹----- ناوچہ سہرسوورہینہرو ناموگانہی تری جیہان
- ۷۰----- باسی یہگہم
- ۷۰----- نہو ناوچانہ گامانہن؟
- ۷۳----- باسی دووہم
- ۷۳----- کورتہباسیک دہربارہی شہیتان (دہریایی ژاپۆن) .
- ۷۶----- پھراویزہ کانی بہشی چوارہم .
- ۷۷----- بہشی پینجہم
- ۷۷----- ہونہکانی دیارنہمان و بزربوونی پاپۆر و فرۆکہگان لہناوچہی سیگوشہی بہرمؤدا .
- ۷۸----- پینشہکی ؛
- ۸۵----- باسی یہگہم /
- ۸۵----- رای نہوانہی پشتگیری لہ دیاردہگہ دہگہن و ہولندہدہن لیکدانہوہی زانستی بۆ بگہن
- ۸۸----- ۱- شہپۆلی ہلگشان و داگشان.....
- ۹۰----- ۲- تہوڑمی گہنداو.....

نھتنبه كانی سیگوشه ی بهراموڈا

- ۳- نموزمه هواپیه کان ۹۰
- ۴- بیر دۆزه که ی ئیفان ۹۱
- ۵- گایه ی موگناتیبسی ۹۲
- ۶- بیر دۆزی یه ک بوواری به لای نهشتاینهوه ۹۳
- ۷- رای هندی لمرانایانی روس ۹۴
- دووم / هوکاره مروپیه کان ۹۷
- پیشه کی ؛ ۹۷
- ۱- له کوئی زهویهوه ۱۰۷
- ب- جیهانیککی تر له ژیر زهویدا ۱۰۷
- ب- جیهانی ژیر ئاوی زهریاکان ۱۰۹
- باسی دووم ۱۲۶
- رای نهوانی هر له بناغه دا باومریان به نامۆنی دیارده که نیه ۱۲۶
- پهراوتزه کانی بهشی پتجه م ۱۲۸
- بهشی شهشم ۱۳۳
- هندیک دیارده ی په یوه ندی دار به سیگوشه ی بهرموڈاوه ۱۳۳
- باسی یه که م ۱۳۵
- تاقیکردنهوی فلادفیا ۱۳۵
- باسی دووم ۱۳۸
- بیروکه ی کلورتی زهوی - فکره الارچ الاجوفاو ۱۳۸
- باسی سیم ۱۴۲
- نهتلانتس، یان کیشومره بزبووه که ۱۴۲
- کیشومره بزبووه که (نهتلانتس) ۱۴۵
- پهراوتزه کانی بهشی شهشم ۱۵۱
- لیسنی سهرچاوه کان ۱۵۲

بہشی یہ کہم

کور تہ یہ کی میژووی و جوگرافیایی دہربارہی

سیگوشہی بہرموڈا

باسی یہ کہم

سینگوشی بہرموڈا چہ ؟ بؤ ہیندہ بہ ناموؤ

سہرسوورہین باسدہ کری ؟

دوورگہ یہ کہ لہ خورناوای زمریای نہتلہسی، کؤلونیا لیبہ کی
بہریتانیہ، Bermuda بہرموڈا .

پایتہ ختہ کہی شاری (ہہلمتن) ہ، نہو ہہموو باس و لہسہر
نووسین و لیکولینہوانہی کہ باس لہدیار نہمان و بزربوونی
کہشتی و پاپورو فرؤکہ دہکەن، لہدورگہ کہدا پروونادات، بہلکو لہو
پرووبہرہ ناویہدا پروودہدات کہ شیوہی سینگوشیہ پیکدیئی، نہک
ہہر نہوہندہ، بہلکو لہناو نہو پرووبہرہ ناویہ سینگوشیہدا،
دہریاہک ہہیہ بہناوی دہریای سارجاسو، یان دہریای سہرگس، کہ
بہبہراورد کردن لہگہل سینگوشہ گہورہ کہدا پرووبہریکی بچووک
دہگریتہوہ و زؤرینہوہی نہو پرووداو و کارہساتانہی دیارنہمان و
لہناو چوون و بزربوونی کہشتی فرؤکہ لہناو ناو و ئاسمانی نہو
دہریاہدا پروودہدەن.

نہو پرووبہرہ شیوہ سینگوشیہ لہ زمریایی نہتلہسدا، سہدان
سالہ بؤتہ ناوچہیہکی بہناوبانگ و سہرنج پراکیش، لہو پرووہوہ کہ
ناوچہیہکی مہترسیدارہ، کہشتی و فرؤکہی تیا دیارنامینیت، نہو
پاپورو فرؤکانہ لہبارودؤخیکی نہوہندہ ئالؤزو نادیارو نہزانراودا

نامىنن و لەناو دەچن كە بۆتە مایەي سەرسوپمان و ژمارەيەكى زۆر پەرسىيار، نەك ھەر لاي خەلكى ھەرەمەكى، يان لاي خوینەران و پۆشنىبران، بەلكو لاي زانايان و پەسپۇران و تەنانەت دەزگا و لىپەرسراوانى دەولەتیش، ئەم رووبەرە ئاويیە شىۋە سىڭگۆشەيە، بەرپەرسە لەديارنەمان و تياچوونى زياتر لەسەد پاپۇرو فرۆكە و بۆتە مایەي لەناو چوون و ديارنەمانى زياتر لەھەزار كەس، لەبارودۇخىكى ئالۆزو ناديار و نامۇدا، لەوانەش سەيرترو نامۇتر كە زۆرىنەي ئەو پاپۇرو فرۆكانەي لەم سىڭگۆشەيەدا ديارنەمانون ھىچ پاشماوھو ئاسەوارو قولاخىكىان لەپاش بەجى نەماو، مەگەر بەدەگمەن، ھەتا ئىستاش تەرمى ھىچ كام لەو قوربانىانە نەدۆزراونەتەوھ .

كەواتە راستىك ھەيە ئەويش ئەوھەيە، ژمارەيەك كەشتى و پاپۇر و فرۆكە لەم ناوچەيەدا ديار نامىن و بەدەگمەن ئاسەوارەگانىان دەردەكەونەوھ، ژمارەيەكى زۆر مروڤ ديار نامىن و بى سەرو شوین دەبن، ھەرچەندىك ھەول و گەران و پشكنىنيان بەدوادا بىكرىت بىسوودە .

ئەو كارەسات و رووداوانە لەبارو دۇخىكى ئالۆزو نادياردا وودەدەن، نامۇيى و سەرسوپمانەكە لەوھەدايە كە ھەتا ئىستاش نكومەتى وولاتە يەگگرتووھەكانى ئەمريكا بەرەسمى ئەو ناوچەيە ناوچەيەكى مەترسىدار نەناساندووه و ھاتوچۇي تيا قەدەغە

نەكردوود، ھۆيەكى راگەيانىدن و چىرۆكەكانى خەيالى زانستى
ھىندى تر بابمەكەيان گەورمكردوون و خەلكيان تۆقاندوود، بگرد
لەھەندى حالتدا بۆ مەبەستى دەستكەوتنى ئابوورى، بابمەتى زۆر
نازانستى و ئەفسوناويشيان تىكەلكردوون ئەمانە ھەموويان ترس و
دلە راوكىيان خستۆتە ناو دلى نەك ھەر ئەوانەى گەشت بەم
ناوچەيەدا دەكەن، بەلكو دانىشتوانى ناوچەكانى ترى سەر گۆى زەوى
بەتەنھا ناوچەى سىڭۆشەى بەرمۆدا ھەبىت دياردەى ناوا سەيرو
نامۆى تىدا رووبادات، لەراستىدا لەسەر گۆى زەوى - لەسەر ناو بىت
يان لەسەر وشكانى - ناوچەى ترىش ھەن لەم جۆرە دياردانەيان
تىدا روودەدەن و زانستىش بەرامبەريان دەستەوہستانە .

پىويستە ئەوش بگوترىت ئەم ناوچەيە ناوى زۆرى ترىشى
بەسەردا براوہ، پەيوەندى بەھىزىش ھەيە لەنىوان ناوگەو ئەو
رووداوانەى لەم ناوچەيەدا روودەدەن لەوناوانە :

سىڭۆشەى شەيتان، دەرياي ديارنەمان، گۆرستانى ئەتلەسى،
سىڭۆشەى ترس، سىڭۆشەى تۆقان، سىڭۆشەى مردن، سىڭۆشەى
توندو تىزى و سىڭۆشەى نەفرەتلىكراو، ھەموو ئەو ناوانە كەلەم
سىڭۆشەيەيان ناون ئەو بەشەى كە بەدەرياي سارجاسۆ ناودەبرىت
بونەتە خەسلەت و نىشانە بۆ ئەم ناوچەيە، ھەموويان نىشانەى
ترس و گومان و دلەراوكى و بىدەسەلاتى مروقن لەئاست ئەو
رووداوانەى لەم ناوچەيەدا روودەدەن.

باسى دووم

شۈين و شىۋە و پووبەرى سىڭۆشەى بەرمۇدا

سىڭۆشەى بەرمۇدا دەكەۋىتە خۇرئاۋاى زەرىياى ئەتلەسەۋە، بەرەو كەنارەكانى خۇرەلەلەتى ۋەلەتە يەكگرتوۋەكانى ئەمەرىكا، لەباشوورى فلۇرىدا، تەنھا (۹۲۰ كم) لەكەنارەكانى خۇرەلەلەتى ئەو ۋولەتەۋە دوورە، ئەم سىڭۆشەىە سنورىكى دىارىكراۋى نىيە، كە پوون و ئاشكراۋ زانراۋ بىت بەلام لەزۆرىنەى نەخشەكاندا بە سىڭۆشەىەك دىارىدەكرىت كە نووكى، يان سەرى ئەو سىڭۆشەىە لەدوورگە بەرمۇدادايە، لايەكى خۇرئاۋاى لەبەرمۇداۋە درىژدەبىتەۋە ھەتا دەگاتە كەنارەكانى خۇرەلەلەتى ئەمەرىكا لەباشوورى فلۇرىدا، بىكە سىڭۆشەىەكەش لەباكورى فلۇرىداۋە درىژ دەبىتەۋە بەرەو (كوبا) و پاشان بەرەو (ھايتى) دواتر بو (پۇرتۇرىكو) لايەكەى خۇرەلەلەتى، لەخۇرەلەلەتى پۇرتۇرىكوۋە درىژدەبىتەۋە ھەتا دەگاتە بەرمۇدا لەباكور بىروانە نەخشەى ژمارە (۱) .

كەۋاتە ئەم ناۋچە شىۋە سىڭۆشەىە كۆمەلەك دورگە لەخۇ دەگرىت كە ژمارەيان دەگاتە نىكەى (۲۰۰) دورگە، زۆرىنەيان ناۋەدان نىن و دانىشتوانىيان تىدا نىيە، لەو ژمارە زۆرە تەنھا (۲۰) دورگە ناۋەدانن و دانىشتوانى تىدان، كۆى ژمارەى ھەموۋىيان

دەگاتە (۶۵) ھەزار كەس .

بەلام خودى دورگەي بەرمۇدا خۇي كە كۆلۈنئالييەكى بەرىتانييە، ژمارەي دانىشتوانەكەي نزيكەي (۸۰) ھەزار كەسە، بەزمانى ئىنگلىزى دەدوئىن و يەكەي پارەكەيان دۆلارى ئەمريكايە، ئاينيان مەسىحى پىرۇتستانتيە و سەر بەكەنيسەي ئىنگلزن .

شايەنى باسە ھەتا ئىستاش بەشيوەيەكى ووردو بابەتيانە پرووننەبۆتەوہ كە بۆچى ووشەي سىڭۈشە لىكنراوہ بەناوي بەرمۇداوہ، ئىستاش لەھەموو نەخشەكان و بلاوكراوہو تەنانت لەئاخاوتنىشدا ناوچەكە بەسىڭۈشەي بەرمۇدا دەنوسرىت و دەگوترىت، گەر بگوترىت بەرمۇدا رەنگە وا لىكبدرىتەوہ كە مەبەست تەنھا دوورگەكەيە، بەلام كە دەگوترىت سىڭۈشەي بەرمۇدا ئەوسا مەبەست لەناوچە مەترسیدارەكەيە، سەبارەت بەناونانى ئەو ناوچەيە بە سىڭۈشە دەتوانىن دوو جور راو بۆچوون بەئىننەوہ كە ئەمانەن .

۱- ھەندىك دەلىن ئەو رووبەرە ئاوييەكى كە بەكارەساتى ديار نەمان و لەناو چوون و بىسەر و شوئىن بەناوبانگە لەشيوەي رووبەرىكى سىڭۈشەدايە، گەرچى لەناو ئەم سىڭۈشەيەدا پلەكانى مەترسى لەجىگەيەكەوہ بۆ جىگەيەكى تر

جیاوازن، بہلام ئەو ناوہ بہگشتی لەو ڕووبەرہ نراوہ کہ زۆرینہی
ہەرہ زۆری ڕووداوہکان لەویدا بووہ ہەرچہندہ ہہندیك ہہن
رایان وایہ شیوہی ئەم ناوچہیہ بازنہن و نوکەگہی کہوتوتہ
بہرمؤداوہ .

ب- ہہندیکی تر پئیان وایہ، ئەو ناوہ لەدوای
کارہساتہگہی سالی (۱۹۴۵) وہ بہسەر ئەو ناوچہیہدا ٻراوہ،
چونکہ لەو ڕووداوہوہ (۵) فرۆکە بہسەر ئاسمانی ناوچہگہوہ
بوون کہ کتو ٻر دیار نہمان و لەناو چوون، چہند چرکہیہک
پیش لەناوچونیان بہشیوہی سیگوشہ لەئاسمانی ناوچہگہدا
دہفرین ٻہنگہ (فینیسٹ جاریس) یہکەم کہس بووبیت لە سالی
(۱۹۶۰) وہ ئەو زاراوہی سیگوشہی لەگەل بہرمؤدادا بہکارہینا
بیت، بہلام دوای ئەو و ئەو کہسانہی کہ ئەو زاراوہیان
بہکاردہہینا مہبہستیان لەوہ ٻووبہریك بوو کہ زۆر گہورہترو
فراوانتر بوو لەوہی جاریس مہبہستی بوو، گہواتہ سیگوشہی
بہرمؤدا دہکەویتہ ناو دہریاہک لە زہریایی ئەتلہسی کہ
بہدہریایی سارجاسۆ دہناسریت، کہ کۆی ٻووبہرہگہی ۷۰۰ کم
یہ زۆرینہی ہەرہ زۆری ٻووداوہکان لەویدا ٻووددەمن .

باسى سىيەم

سىگۆشەى بەرمۆدا لەمىژوودا

ئە و باس و ئەفسانانەى كە باس لە بەرمۆداو دياردە سەيرو نامۆكانى ناوى دەكەن زۆر كۆنن، ھەندىكىان دەگەپنەوہ بۆ سەردەمى فېنىقىيەكان و قرتاجىيەكان، ئەمانە ھەزاران سال پيش ئىستا پيايدا تىپەر بوون و تووشى كارەساتيش ھاتوون، بەلام ھىچ نوسراوئىكى مىژووى و دەقى كۆنى ئەو تۆ لەبەر دەستا نىيە كە بە ووردى باس لە ژمارە و جۆرى زيان و لەناوچوونەكان بكات لەم رووہوہ ئەدمىرائىكى قرتاجى كەناوى (ھەلكمۆ) بووہو سالى (۵۰۰ پ. ز) دا سەبارەت بەدىاردەى سارجاسۆ دەئى (..... رىژەى ھەواكەى ئەوہندە نىيە پاپۆرەكان بجولئىنئىت.... قەوزەكان ئەوہندە زۆرو بلاون كە لەھەموو لايەكەوہ دەورى پاپۆرەكە دەدە بەرادەيەك

دەبنە كۆسپ لەبەر دەم رىكردنىدا زىندەوہرو ئازەلە سەيرو

نامۆكانى ناو ئاوەكە دەورو پىشتى پاپۆرەكە دەگرن)

راوچىيەكان لەكۆندا بەردەوام لەم ناوچەيە دوركەوتونەتەوہو بەناوچەيەكى شووم و نەفرەتلىكراو مەترسىدارەيان داناوہ، كۆلۆمبس لەسالى (۱۴۹۲) لە ياداشتەكانىدا نوسىيوئەتى ((... لەئاوى بەھامادا بەتايبەتى لەدەرياي سارجاسۆدا، دواى دوو

کاتژمئیر لھخۆر ئاوا بوون دیاردھئھئکی زۆر نامۆ و
سھرنجراکئشمان دئ، شھوقئئک یان پووناکیھک لھ ژئیر ئاوهکھوھ
دھبئنرا بھرادھئھک ئاوهکھئ پووناکدھکردھوھ وھ گۆئھئکی
گھورھئئ ئاگرئنمان بئنی کھوتھ ئاوا ئاوی زھریاکھوھ، دواتر
لھبھر چاومان نھما .... جوولھئ قئبلھ نھما لھ ناوچھئھ
سھرسورھئنھرھو مرؤف لئئ تئناگات))

لھمئژووی نوئئ هاوچھرخئشدا دیاردھئ زۆر سھئرو سھرنج
راکئش لھم سئگۆشھئھئدا بئنراون و پووشئان داوھ لھوانھ
کھشتئھوانھکانئ ئھپۆلۆئ دوانزھ دھئئن لھو شھوھدا پووناکیھئکی
زۆریان بئنیوھ لھسھر ئاوی ئھم ناوچھئھ، ھھر لھو وھسففھ
دھچئت کھ گۆلۆمبئس کردوویھئئ (۱۰).

دیاردھئ دیار نھمان و لھناو چوون و بئسھروشوئن بوونئ
ژمارھئھئکی زۆر کھشتئ و پاپۆرو فرۆکھ لھم ناوچھئھئداو
لھسھدھئ پابردوودا گرنگئ زۆرئ داوھتھ ئھو ناوچھئھ، تا ئھو
رادھئ ھھندئ کھ دھئئن سئگۆشھئ بھرمؤدا گھورھئئئ
ھھرھشھئ سھدھئ پابردوو و پھنگھ داھاتووش بئت کھ تووشئ
مرؤف ھاتووه .

بهر اويزه كاني بهشي به كم

- (١) محمد محمد اسماعيل، مثلث برمودا بين الحقيقة والخيال، مجلة العلوم، العدد ٧٥، ص ٨ .
- (٢) خالد حامد العرفي، مثلث برمودا مقبرة الاطلنطي، القاهرة، ١٩٩٣، ص ٢٢ .
- (٣) ههمان سهرچاوهي پيشوو، ل ٢٢ .
- (٤) ههمان سهرچاوهي پيشوو، ل ٢١ .
- (٥) www.foreritrea.m.com له ئينته رنيته وه .
- (٦) يولا محسن، الجغرافيات، بيروت، ١٩٩٩، ص ٨٣ .
- (٧) د. امين ابو الروس، مثلث برمودا مثلث العرب والكوارث، القاهرة، ١٩٨٩، ص ١١ .
- (٨) د. طالب ناهي الخفاجي، أسرار مثلث برمودا، بغداد، (بدون سنة الطبع) .
- (٩) ههمان سهرچاوهي پيشوو، ل ٩
- (١٠) ههمان سهرچاوهي پيشوو، ل ٩

بەشى دووھم

حالتەكانى ديارنەمانى كەشتى و پاپۆرەكان

زۆرىنەى دياردەكانى ديار نەمان و بزر بوون و بيسەرو شوين
بوونى كەشتى و پاپۆرەكان لەناو ئاوى ئەو ناوچە سىڭكۆشە
ئاساييەدا پروودەدات كە بەدەريايى ساجاسۆ دەناسریت، رېژەيەكى
كەم لەو پرووداوانە دەكەونە دەرەوھى سنوورى جوگرافىيائى ئەو
دەريايە، تا ئەو رادەى ھەندىك لەوانەى وىل و پەرۆشى
ھەوالەكانى ديارنەمانى كەشتى و پاپۆرن، ھەتا لە گۆقارو
رۆژنامەو كەنالەكانى تەلەفیزیوندا رېپورتاژو سيمينار و قسەو
باسى لەسەر بکەن، ئەوان نائىن پرووداوەكانى سىڭكۆشەى بەرمۇدا
بەلكو زاراوہيەكى تىرى ورترو ديارىكراوتر بەكار دەھيئىریت،
ئەويش (پرووداوەكانى دەريايى ساجاسۆ) يە، لەبەر گىرنگى ئەم
بەشەى سىڭكۆشەى بەرمۇدا و لەبەر ئەوھى زۆرىنەى رووداوەكان
لەم دەريايەدا پروودەدەن، بەباشى دەزانين ھەندى زانىيارى
زۆرترو لەباسىكى سەربەخۇدا خەسلەت و نيشانەكانى ئەو
دەريايە بىخەينە روو .

باسى يەكەم

دەرياي سارجاسۇ

ئەم رووبارە ئاوييە لەھەندى سەرچاۋەو ئەتلەسدا بەدەريايى
سەرغس ناودەبرىت، رووبەرىكى ئاۋى گەورەيە - دەريايىە -
دەكەۋىتە باگورى خۇرئاۋاي زەريايى ئەتلەسيەو، ئەم دەريايە
ھەندى نىشانەو خەسلەت و تايبەتمەندى ھەيە جياۋازن
لەرۋوبەرە ئاوييەكان دەورۋوبەرى لەناو ھەمان زەريادا لەسەر
ھەمان بازنى پانى، تەنانەت جياۋازىشە لەرووبەرە ئاوييەكانى
ترى سەر گۆى زەۋى، لەخوارەو بەكورتى ھەندىك لەو خەسلەت
و تايبەتمەندىيانە دەخەينەرۋو :

۱- برىكى زۆر قەۋزەو روۋەكى خۆھەئۋاس لەناو ئاۋى ئەم
دەريايەدا ھەيە كە خەلكى ناۋچەكەش بەسەرغاس يان سەرغسى
ناودەبەن، پەنگە ناۋى ئەم دەريايەش ھەر لەم دياردەيەو ھاتىن،
ئەم برە زۆرە لە قەۋزەو لەو روۋەكانەى تر بە پارچەى بچووك
و بلاۋ دەبىنرىت، بەرادەيەك رووبەرىكى گەورەى ئاۋى دەرياكەى
داپۆشىۋە، جارى وا ھەيە كە دەبىتە كۆسپ لەبەردەم
كەنشىرانىدا (۱) بوونى ئەم برە زۆرە لەقەۋزەو جۆرەكانى ترى
روۋەكە خۆھەئۋاسەكان لەناو قولاىى زەريايى ئەتلەسىدا
دياردەيەكى تا پادەيەك نامۆۋ سەرنجراكىشە، تەنانەت ئەو

كەشتى و پاپۇرانەي بەم ناوچانەدا تىپەر دەبن گەر زانىارى
پىشتريان لەسەر ئەم ديار دەيه نەبىت وا دەزان لە كەنارەكانەو
نزىكبوونەتەو .

۲- يەككى تر لە خەسلەتەكانى ترى ئەم دەريايە ئارامى و
كەمچوولەيى و هېمنى ھەوای سەر رووبەرە ئاوييەكەيە ھەرودھا
بەشيوەيەكى گشتى تەوژم و شەپۆلى دەريايىشى كەمە كەواتە
دەريايەكى مەنگ و ئارام و خامۆش ھەر لە ئارامگەو گۆرستان
دەچىت، بۆيە پىشبينەكان بەدەريايى مردوو ناويان بردوو .

۳- بنكى ئەم ئاوە ژمارەيەكى زۆر پاشماوەي كەشتى و پاپۇرى
تىكشكاو ئىسك و پروسكى ئازەلان و تەنانەت مروقىشى تىدا
دۆزراو تەو، كە دەگەرپتەو بۆ سەردەمانىكى جياواز ھەر لەو
كاتەو كە گەشت بەكەشتى چارۆكەدار دەستى پىكردوو ھەتاكو
ئىستا، رەنگە لەبەر ئەمەش بىت ھەندىك بەم ناوچەيە دەلەين
(گۆرستانى ئەتلەسى) جۆرو قەبارەو ژمارەي ئەو كەرەسە ژىر
ئاو كەوتووانەي ئەم ناوچەيە لەھەموو بەشەكانى ترى
سىڭۆشەي بەرمۇدا زۆرتەرن، ھەر لەبەر ئەوەيە زۆرىك
لەكەشتىوان و لەو كەسانە دەچنە ژىر ئاوەكە چاوقايم و
سەرگەشن، بەتەمايى زىرو زيو دەچنە ژىر ئاوى ئەم دەريايە،
بىرىكى زۆر ئالتوون و زيو و كەرەستەي بەنرخيان لەبنى ئەم

دمریاہدا دمرھیناوه که بهملیونہہا دۆلار مہزہندہ دہکری،
خالیکی تری سہرنج راکیش ہہیہ، ئەویش ئەوہیہ کہ ہہندیک
کہشتی پاپۆر لەدەرہوہی دمریای سارجاسۆ دیار نہماون، بہلام
پاشماوہو ئاسہوارمکانیان لەم دمریاہدا بینراونہتہوہ، وەکو
کہشتی (ماری سیلیستی) کہ لەسالی (۱۸۷۲) دا تیمیکی بہریتانی
دۆزییانہوہ، بوونی ئەو ژمارہ زۆرہ لە پاشماوہ نیشانہی زۆری
رووداوہکانہ لەم ناوچہیہدا، ئەمہ جگہ لەو بەشہ زۆرہی کہ ہیج
پاشماوہو ئاسہواریکیان لەپاش بہجینہماوہ .

۴- یەکیکی تر لەخەسلەت و تایبەتمەندیہکانی ئاوی ئەم
دمریاہہ ئەوہیہ کہ ئازەل و زیندەوہری ئاوی شیوہیی سہیرو
نامۆ و زہبەلاحی تیدایہ کہ لای مروقی ئەم سہردەمہ سہیرو
سہرنج راکیشہ، ہہندیکیان لەوہ دەچی کہ لەناو چووین و
نہمابن، وەک دەمیناسۆرہکان، جگہ لەم زیندەوہرانہ ئیسکە
پہیکہری ئازەلی زۆر زہبەلاح لەبنکی دمریاکہدا دۆزراونہتہوہ،
دریژی یەکیک لەو ئیسکە پہیکہرانہ بہ ۲۰ م مہزہندہ گراوہ،
لەسالی (۱۹۱۷) دا لەنزیک ویلایەتی ماستشوستیس ی ئەمہریکایی
جۆرہ ماریکی زۆر زہبەلاح بینراوہ کہ میژووی ژیانہی
دەگەرپتہوہ بۆ ہزاران سال پ . ز، خەلکی ناوچہکە کہ پێیان
واہہ ئەو مارہ زہبەلاحہ لەئاوی دمریایی سارجاسۆوہ ہاتبیتہ ئەو

كەنارانه .

5- دياردەيەكى تىرى سىروشتى سەرنجىراكىشى تر كە لەبنكى
ئاوى دەريايى سارجاسۇدا ھەيە، ئەويش بوونى ژمارەيەكى زۆرى
زنجىرە چىايە كە لووتكەگانيان تەختن و لەو دەچىت ئەو
لوتكەنە لەكاتى خۇيدا دورگە بووبن، ئاوەدان و خەلكى تىدا
نىشتە جىبووبن، دواتر بەھەر ھۆكارىبووہ ژىر ئا و كەوتوون،
ھەر لەبەر ئەمەشە ھەندىك دەلىن لە شوينى ئەم دەريايەدا
ئاوەدانى شارستانىت ھەبووہ، دواتر ژىر ئا و كەوتوووہ و لەناو
چووہ، ھەندىك لەزانايان مەنگى كەمجوولەيى ئاوى ئەم دەريايە
بەبوونى ئەم زنجىرە چىايە لىكەدەنەوہ .

6- كۆچى ماسسىيەگانى جۆرى (ئەنكلىس) لە رووبارە
ئاوشىنە تەنگەگانى ئەوروپا و ئەمەرىكاوہ بەرەو ئاوە سوپرو
قولەگانى زەريايى ئەتلەسى و دواتر بو دەريايى سارجاسۇ بۆتە
بابەتلىكى سەرنجىراكىش و دواتر مەشتومر لەناو زاناياندا،
بەتايبەتى لەناو بايالۆجىيەگاندا ئەم جۆرە ماسسىيە ئەو
گەشتە گرتن و ئەو ماوہ دوورە دەبىرن، ھەر لەرېنگادا ژمارەيەكى
زۆريان لى لەناو دەچىت ھەتا دەگەنە دەريايى سارجاسۇ، لەويش
پاش گەرادانان دەمرن، كە گەراكان ترووگان و كەمىك
كەورەبوون، ئەوانىش ديسان ئەو گەشتە گرانە دەگرنەوہ بەر و

دېنەۋە بۇ ئاۋە شىرىنەكانى ئەوروپاۋ ئەمەرىكا (۶)

لەبارەى كۆچى ئەنكلىسەۋە لىكدانەۋەۋە و بىردۆزى جۆراۋ
جۆر كراۋەۋە دانراۋە، لەۋانە بىردۆزىكى بەناۋبانگ ھەيە دەئىت...
نىشتمانى ئەسلى ئەۋ جۆرە مارماسىانە، پرووبەرىكى گەۋرەى
ئاۋە شىرىنبوۋە كە بەرووبەرىكى ووشكانى گەۋرەدا تىپەرىۋە،
ئەۋ پرووبەرە ووشكانىيە لە زمىراى ئەتلەسىدا بوۋە، لەنزىك
دەرىياى سارجاسۋى ئىستادا، پاشان ئەۋ ووشكانىيە، يان ئەۋ
دوورگە گەۋرەيە ژىر ئاۋ كەۋتوۋە، بۆيە ئىستاش پاش
تىپەرىۋونى ھەزاران سال ئەۋ جۆرە مارماسىانە دەگەرىنەۋە بۇ
نىشتمانەكەيان، خۇيان بۇ گەرادانان !! يان دەبىت ئەۋ ھىزە
چىبىت كە ۋادەكات ئەۋ زىندەۋەرانە كىش بكات بەرەۋ ئاۋى ئەۋ
دەرىيايە !!

باسى دووم

خەسلەت و نىشانەكانى ديارنەمانى كەشتى و پاپۆر لەم

ناوچەيدا .

زۆرىنەى ئەو رووداوانەى كە لەناوچەى سىڭكۆشى بەرمۇدا و بەتايبەتى لەدمىريايى سارجاسۇدا روودەدەن، تا ئەو رادەيىيەى وەك چىرۆكى خەيالى زانستى و مەتەل و ئەفسانەى لىھاتووه و لىكدانەووه و ئەسەنگاندنيان زۆر گرانە، پىوهر و پىوانە زانستىەكان زۆر جار لەئاستيانا دەستەوہستان دەوہستىن، زۆرىنەى ئەو كەشتى و پاپۆرانەى كە ديار نەماون و ھەتا ئىستاش ھەروا بەناديارى ماونەتەوہ، ھەندىكى تريان دواى ماوہيەكى كەم يان زۆر دەرگەوتوونەتەوہ و سەريان ھەلداوتەوہ، بەلام گۆرانيان بەسەردا ھاتووه، يان ديار دەى نامۇ و سەرنج پاكىش، يان روودا و گۆرانى بەسەردا ھاتووه، كە وەك مەتەليان لىھاتووه، بۇ نموونە لەو ديار دە سەيرانە، پاپۆرە بزر بووہكان دەرگەوتوونەتەوہ، بەلام سەرنشينەكانى تيا نەبوون، يان پاپۆرەكە دەرگەوتوونەتەوہ بىسەرنشستەكانى، بەلام ھەموو كەرەسەو كەل و پەلەكانى ناو پاپۆرەكە وەك كەل و پەلى شەخسى، پارە ئالتون، كەرەسەى ترى گرانبەھا، بەلەم و چاكەتەكانى خۆر زگار كردن، خواردن و خواردنەوہ، ھەر لەشويىنى خويان ماون، بىئەوہى ھىچ

گۆرانیکیان بەسەردا ھاتبیت یان دەستکاری کرا بن، یان لەھەندئ بارودۆخی تردا دیار نەماون و بزر بوونەکە لەشوینیکدا روویداو، بەلام کەشتیەکە، یان پاپۆرەکە لەشوینیکی تر دەرکەوتۆووتەووە کە زۆر دوور بوو لە شوینی رووداوەکە، بەواتایەکی تر پاپۆرەکە لە ھێلە دیاری کراوەکە ی خۆی لایداو، لەوێش سەرسورھینەرتر، لە ھەندئ ھالەتی کەمدا سەرنشینەکانی پاپۆرەکە دیارنەماون، بەلام ئەو ئاژەل و باندانە ی کە لەناو پاپۆرەکەدا بوون ھەر بە زیندووی ماون .

لێردا پێویستە ئاماژە بۆ ئەو بکریت، کە ھەموو ئەو ھالەتانە ی دیار نەمان و بزر بوونە بەدریژای میژوو بەسەر کەشتی و پاپۆرەو فرۆکەکانیشدا ھاتبیت چەند لایەنیکی سەرنج ڕاکێش و جیگە پرسیار و تێڕامان و سەرسورمانی تێدا ھەبوو لەوانە:

۱- زۆرینە ی کەشتیوان و فرۆکەوانەکان کەسانیکی شارەزاو لێھاتوون، خاوەن ئەزموون و پەسپۆر بوون لەو بوارانەدا، تەنانەت ھەندیک لەو پاپۆرانە زۆر توندو تۆل و قایم و مەحکەم دروست کرابوون - یەکیکیان بە تەبەدۆر دەورەدرا بوو کە نابیت ژیر ئاو بکەویت - جگە لەمانەش شوینی دەریای سارجاسۆ لە قولای زەریای ئەتلەسیدا کەسانیکی نەشارەزایان ئارەزوومەندانی فرین

و كەشتگەرانى بەدەگمەن رېڭكەيان دەكەوئتە ئەو شوئىنە، ئەى بۇ
دەبىئ ئەو ھەموو رووداۋە و كارساتانە لەم كەسە شارمزاو
لېھاتووانە، لەو پاپۆرەو توندو تۆل و مەحكەم دروستكراوانە
بقەومى؟!

۲- زۆرىنەى ديار دەى ديار نەمان و بزر بوونەكان لەكەش و ئاۋ
ھەوايەكى وادابوون كە لەبارو گونجاو بوون بۇ كەشتىرانى
دەريايى و ئاسمانى، لەو كاتانەدا كە ئەو پاپۆرە فرۇكانە دەستيان
بە گەشتەكانيان كروو، نەباى بەھىز، نەزريان و تۆفانى توند
نەتەوژمە دەريا، نەھەئچوون و داچوونى گەورە، تەنانەت
بوومەلەرزەش روويان نەداۋە بەئكەش بۇ ئەمە ھەتا ماومىيەكى
زۆر كەم پېش روودانى رووداۋەكان بارودۇخى سروشتى ناۋچەكە
زۆر ئارام بوو، ئەو پەيوەندى و راگەيانىدو گفتوگۇيانەى كە
لەنيوان پاپۆرە بىكە و شوئىنە تايبەتتەكانەو تۆمار كران،
بەروونى ئەو نیشان دەدەن كە ھەتا ماومىيەكى زۆر كەمىش
پېش رووداۋەكە بارودۇخە سروشتتەكان لەباربوون، پېش وەخت
ھىچكام لەو پاپۆرە فرۇكانە بىكەو شوئىنە تايبەتتەكانى ديارى
كراوى زانراۋ چاومروانىان دەكات، جگە لەو پەيوەندىيە لەناكاۋ
ئالۆزو پىچر پىچرانەى كە لەكاتى روودانى رووداۋەكاندا كراۋ بۇ
بىكەكانى خۇيان، كە ئەوانەش ھەر ھەموويان كورت بوون،

ئالۋزبوون، بىنكەكانيان بەگران لىيان حالى دەبوو ھەمووشيان
نىشانەي ترسىكى زۆر و شېرزەبوون، تەنانەت تۇقاندنيان پىئو
ديار بوو، ھەمووشيان يارمەتى فريگوزارى بوون .

۲- ئەو ماوھىيەي گە ديار نەمان و بزربوون و بى
سەروشوينەكە تىدا پروويدا، ماوھىيەكى زۆر كوورت بوو، ھىچ
دەرفەتتىك و بوواريك لەبەردەم سەرنشینهكاندا نەبوو، ھەتا
بەئارامى و بەئىرى بىر بکەنەو، ئەوسا كارو بىريارى گونجاو
بدەن، بەبەلگە ئەوھى ئەو پەيوەندىيە بىسىمانەي گە لەنيوان
پاپۆرو فرۆكەو بىنكەكانياندا ھەبوون و تۆماركراون، ماوھىيەكى
زۆر گەمیان خاياندوو، دواتر براوھو نەماوھو كارەساتەكە
پروويداوھ .

۴- لەھىچكام لەو پرووداوانەي گە لەناوچەي سىڭۆشەي بەرمۇدا
پرووياندوھ ئەو شەرو كوشتارو خوينىرپىژان و چەك و كەرسەي
جەنگى، تەرم و لاشەي كوژراوو بىرىندار كەرسەكانى شەركردن
و جەنگ نەدۆزراونەتەوھ و نەبوون، مرقى نامۆ، يان
زىندەومرى نامۆ و شىوھى سەير لەسەرو لەناوى كەشتى و
پاپۆرەكاندا نەدۆزراومتەوھ، وەك ئەوھ و ابوو ئەو پرووداوھ - يان
گەر دەستەواژەكە دروستبىت بلىن وھو شەپە - لەنيوان دوو
ھىز، يان دوولايەنى بەرامبەر و ناھاوسەنگدا بوو، لەوھ دەجىت

لەلایەن سەرنشینانى ئەو پاپۇرو فرۇكانەو ھىج بەرگىر وھما
نەبووبىت و نەگراپىت .

۵- لەسەرنجدا لەئاسەوارو پاشماوھەكانى ئەو كەشتى و
پاپۇرانەى دواى رپووداوەكان دەرکەوتوونەتەو، دەر دەكەوئىت كە
ئەو پىرۇسەيە بەئارەزوو، يان بەرمزامەندى سەرنشینەكان
نەبوو، بەلكو بەزۆرە مىلى و تۆپىزى ئەنجامدراو، بەلگەش بۆ
ئەمە، كە ئەو رپووداوانە رپوويانداو سەرنشینەكان، كەل و پەل و
پارەو زىر و شتى شەخسى و لەھەندى حالتدا ژەمە خۇراكى
تەواو نەگراوئىش ھەرودەك خۇيان ماونەتەو، ھەموو ئەو شتانە
باسيان ئىو كراو سەلىئىراو خۇيان لەجىگەى خۇياندا ماون .

۶- لەھەندى لەحالتەكانى ديارنەماندا لەگەل ديارنەمانى
مىرۇقەكاندا لەسەر كەشتى و پاپۇرەكان، زىندەوھرانى تىرى سەر
ئەو كەشتیانە وھكو بالئندەو شەك و پشیلە ديار نەماون، ھەتا
ئىرە دياردەكە ئاسايىە ! بەلام لەھەندى حالتدا تەنھا مىرۇقى
ناوكەشتى و پاپۇرەكان ديارنەمان، ئاژەل و بالئندەكان بەزىندووى
ماونەتەو، كە ئەمە نائاسايىە، جىگەى پىرسىارو تىپرامانە !!

وھكو دوو پشیلە زىندەوھكەى سەرکەشتى (كارۆل دىرىنج)
سالى (۱۹۲۱) وە سەگە زىندووھكەى سەرکەشتى (رۇبىكۆن) .

۷- ئەو پاپۇرو كەشتى و فرۇكانە كە ديار نەماون، يان لەناو

چوون، سەر بەوولاتانى جياوازن و كيشومرى جياواز بوون، وەك
نەمەرىكايى، بەرىتانى، ئوسترالى، ژاپۇنى، ..... ھتد، گەرچى
بەگوپىرەى نىزىكى شۇنەكە لەوولاتە يەكگرتوودكانى نەمىرىكاو،
زۇرىنەى پاپۇرو فرۇكەكان نەمىرىكايى بوون روودانى ئەو
دىاردانە لەدەريايى سارجاسۇ و سىڭۆشەى بەرمۇدادا، ھەمىشەى
و بەبەردەوامى نىيە، ناوبەناو لەماوەى جياوازا روودەدەن، ھەر
لەسەرەتاي دەستپىكردى كەشتىوانىەو و تا نىستا لەم رووداوە
دوو تىپىنى ھەن كە ئەمانەن :

۱ - لەم سالانەى دووايدا، بەتايبەتى لەسالەكانى يەكەمى
ھەزارەى سىيەمدا، پىدەچىت رووداوەكان كەمتر بووبنەو، ئەمە
خالىكى زۇر گرنگە، رەنگە لەبەر چەند ھۆكارىك بىت لەوانە،
كۆمپانىا و دەولەتان و تاكەكانى خەلكى، لەبارەى ئەو ناوچەيەو
زانىارى زۇرتريان ھەيەو دەبىت، بەمەش خەلكى خۇيانى
لىبپارىزن، يان دەشۇ ھەر لەبناغەدا و لەبەر ھەر ھۆكارىك بىت
ئەو دىاردانە كەمبوونەو .

بە ھەندىك لىكۆلىنەو لەم سالانەى دووايدا بلاو بوونەتەو
كە بەگشتى باس ئەو دەكەن كە زۇرىنەى روودانى ئەو دىاردانە
زۇرىنەى لەووزو كاتى دىارىكراودايە، ئەویش لەكاتەكانى
جەژنەكانى لەدايك بوون و سەرى سالدايە، رەنگە ئەمەش لەبەر

ئەوۋە بېت، كە لەو رۇژانەدا جوولەو ژمارەي گەشتەكان زۇرتەر دەبن (۶).

۹- كەشتى و پاپۇر و فرۆكە ديارنەماوكان سەربازى و شارستانين، ھەر بەتەنھا سەربازى نين، وەك ھەندىك باسيان ليۋە دەكەن .

۱۰ - ھىچ پەيوەندىك نىيە لەنيوان بار، يان رەگەزى ئەو سەرتشىنانەي كە لەناو كەشتى و پاپۇرەكاندا بوون، وەكو گەنم، خەلووزى بەرد، رۇنى روهكى، مەي، مەنگەنيز .

باسى سىيەم

گورتەيەك لەسەر ديارنەمانى ژمارەيەك كەشتى و پاپۆر

ژمارەيەكى زۆر يەخت و كەشتى و پاپۆر ھەيە قەبارە لەناوى سىڭكۆشەي بەرمۇدا دا ديار نەمان، بزر و بيسەرو شوين بوون، گەرچى دواى ماوھيەك ھەندىكيان ھەر بەساغى دەر كەوتونەتەو، ھەندى جارىش ئاسەوارو قولاغى كەمىكيان دۆزراو تەو، وا لەخوارەو ناوجۆرو بەروارى ھەندىكيان لەوانە دەخەينە پروو :

۱- لەئابى (۱۸۰۰) دا پاپۆرپىكى ئەمريكايى بەناوى (ئەنسەر جت) ديارنەما كە ۳۴۰ سەرنشىنى تيا بوو .

۲- لە (۲۰ / ۸ / ۱۸۰۰) دا پاپۆرپىكى ئەمريكايى بەناوى (بيگرىنج) بوو لە گەشتىكدا بوو بەرەو ھىندىستان، بەخۆيى و سەرنشىنەكانىەو كە ژمارەيان ۹۰ كەس بوو ديار نەما .

۳- (۹ / ۱۰ / ۱۸۱۴) ديار نەمانى پاپۆرپىكى ئەمريكايى بەناوى (واسب) بەخۆيى و سەرنشىنەكانىەو كە ژمارەيان ۱۴۰ كەس بوو .

۴- (۲۸ / ۱۰ / ۱۸۲۴) ديار نەمانى پاپۆرپىكى ئەمريكايى بەناوى (وايلدكات) كە لەگەشتىكدا بون لە كوباو بۆ دورگەي (ئۇمبسن) بەسەرنشىنەكانىەو كە ژمارەيان ۱۴ كەس بوو .

۵- لەسالى (۱۸۵۰) دا پاپۆرى (سى بىرد) تووشى پرووداويكى سەپىر ھات لە ئەنجامدا ھەموو سەرنشىنەكانى ديار نەمان، بەلام كەل و

پەل و كەرسەو خۇراكى ناو پاپۇرەكە هيچ دەستكارى نەكرابوو،
ھەرەك خۇيان لەجىڭاي خۇيان مابوونەوہ .

۶- كانوونى دووہمى (۱۸۸۰) ديارنەمانى پاپۇرىكى ئىنگلىزى
بەناوى (ئەتلەنتا) كە لەگەشتىكاد بوو لە بەرمۇداوہ بەرەو
ئىنگلتر، بە خۇي و (۲۰۰) سەرنشېنەوہ، ديار نەمانى ئەم پاپۇرەو
بەو ژمارە زۇرەوہ پالى بە حكومەتى بەرىتانىاوہ نا كە ھەلمەتىكى
گەران و پشكىنى چرو پىر دەستپىكات، بەلام بى سوود بوو .

۷- (۴ى ئازارى ۱۹۱۸) ديارنەمانى پاپۇرىكى گەورەي بارھەلگىرى
ئەمىركايى بەناوى (ساىكلۆب) كە لەگەشتىكادا بوو لە بەرمۇداوہ
بەرەو فىرجىنيا، يەكىك بوو لەگەشتىە ھەرە گەورەكانى
گەشتىگەلى ئەوساكەي ئەمىركا، درىژيەكەي ۵۰۰ پى بوو (۱۹۰۰)
تەن مەنگىزى بار كىرەبوو، ژمارەي سەرنشېنەكانى (۲۰۹) كەس
بوون، ئەمە يەكىكە لەكارەساتە گەورەكانى سىڭگوشەي بەرمۇدا،
بەرادەيەك دواي ئەو رووداوہ رىڭاي كەشتى برانىي ئەمىركا گۇرا .

۸- لە سالى (۱۹۲۴) دا پاپۇرىكى بارھەلگىرى يابانى بەناوى (راي
فۇكەر) ديار نەما، ئەوہش تۇمار كراوہ كە ئەم پاپۇرە لەنيوان
بەھاما و گووبادا داواي يارمەتى فرىاكەوتنى كىردووہ (.... ترس و
تۇقان و ھەرەشەمان لى دەكات، مەترسى ..... مەترسى
..... دەستبەجى بمانگەنى) بەلام ماوہ نەبوو كارى
فرىاكەوتن بىسوود بوو .

۹- لە (۱۹۲۵) دا پاپۇرىك بەناوى (كۆتۈبەكس SS) ديار نەما كە

لەگەشتە كەيدا بوو لەشارى لەستۈنەوۈ بەرەو ھافانا .

۱۰- تشرىنى دوۋەمى (۱۹۲۸) ديار نەمانى پاپۇرىكى ئىنگلىزى

بەناوى (فستىس) كە لەگەشتىكدا بوو بەرەو باربارۇس .

۱۱- لەسالى (۱۹۳۱) دا ديار نەمانى پاپۇرىكى بار ھەلگر بەناوى

(ستافجەر) لەنزىك بەھاما بەخۆى و ھەموو سەرنىشىنە كانىەوۈ كە

ژمارەيان (۳۹) كەس بوو .

۱۲- ئازارى (۱۹۳۸) ديار نەمانى پاپۇرىكى بار ھەلگر بەناوى

(ئەنگلۇتۇستراىن) بەخۆى و سەرنىشىنە كانىەوۈ كە ژمارەيان ۹

كەس بوو .

۱۳- كانوونى يەكەمى (۱۹۴۱) ديار نەمانى دوو پاپۇرى گەورەى

ئەمىرىكا، ھاوشىۋەى ساىكلۇپ، يەكەمىيان بەناوى (پۇرتىوس) و

دوۋەمىيان بەناوى (نرىۇس) كە ھەرىەكەيان بەجىا لەگەشتدا بوون

لە دوورگەكانى فىرجىنىياوۈ بەرەو وولاتە يەكگرتوۋەكانى ئەمىرىكا

۱۴- (۱۹۴۵) ديار نەمانى پاپۇرىكى بار ھەلگرى ئىنگلىزى بەناوى

ساىكلۇپ .

۱۵- تشرىنى يەكەمى (۱۹۵۱) ديار نەمانى پاپۇرىكى جەنگى

بەرازىلى بەناوى (ساوپاولۇ) بەخۆى و ھەموو سەرنىشىنە كانىەوۈ،

ھەموو ئەو گەران و پىشكىنەنەى نىردراوۈ تايىبەتییەكەى

حكومتى بەزىل ئۇنچامىدان سەپىرىان نووسىوۋ لەوانە (....) رپونىكىكى نامۇمان بىنى لەسەر ئاوى دەريا ... ھەر لە ئىوارەو ھەتا بەيانی بەردەوام بوو، بەلام بۇ رۇزى دوايى تارىكايى و ئىلى سەر ئاوى دەرياكەي گرتەو، دواي ماوۋىپەكى تر بارودۇخەكە ئاسايى بووۋە .

۱۶- حوزەيرانى (۱۹۵۵) پاپۇرىكى بار ھەلگى گەورەي ئەمىركايى بەناوى (ساتدرا ۵۵) ديار نەما درىزىكەي ۱۰۰ پىبوو لەگەشتەكەيدا بوو بەرەو فەنزويلا .

۱۷- (۲ / ۲ / ۱۹۶۳) ديار نەمانى پاپۇرىكى بار ھەلگى ئەمىركايى بەناوى (مارىن شىلفەر كوین) پاپۇرىكى گەورە بوو درىزىكەي (۱۳۰) م بوو (۱۵۰۰۰) تەن گۆگىدى بار كىرەبوو، ژمارەي سەرنشېنەكانى (۲۸) كەس بوون .

۱۸- (۱ / ۷ / ۱۹۶۳) ديار نەمانى كەشتىكەي ئەمىركايى بەناوى (سۇبۇي) .

۱۹- لەسالى (۱۹۶۵) دا لەماوۋى ھەموو سائەكەدا (۲۱) كەشتى كەنارەكانى خۆرھەلاتى ئەمىركا ديارنەماون، ئەمە پاسەوانەكانى كەنارەكانى ئەمىركا خۇيان رايان گەياندوۋە و بلاويان كىرەتەو، ھىچ پاشماوۋىكىشىان نەدۆزراوۋتەو.

۲۰- (۱۹۶۷) ديار نەمانى يەختىك بەناوى (وتشكرافىت) لەكەنارەكانى ميامى .

۲۱- (۱۹۶۷) ديار نەمانى يەختىك بەناوى (رىفۇنۇك) .

۲۲- تشرىنى دووھى (۱۹۶۸) ديار نەمانى پاپۇرىكى گەورەي بار
ھەلگىر بەناوى (نەتاكا ئايلاند) كە گەنمى بار كىردبوو، لە گەشتىكى
بەرەو مانىشتەر .

۲۳- نىسانى (۱۹۷۰) ديار نەمانى پاپۇرىكى گەورەي بارھەلگىر
(مىلتن ئەترايدىز) رۇنى رووھكى بار كىردبوو، بەرەو كىپ تاون
رېيدەكرد .

۲۴- نازارى (۱۹۷۳) ديار نەمانى پاپۇرىكى گەورەي بارھەلگىر
ئەلمانى بەناوى (نەنىتاوالتى) لە گەشتىكىدا بوو لە قىرچىنياوھ
بەرەو ئەلمانىا .

۲۵- نازارى (۱۹۷۵) ديار نەمانى پاپۇرىكى گەورە بەناوى
(سلفا ئۇسا) بەخۇى و دەستە كەشتىوانە كەيەوھ كە ژمارەيان (۳۷)
كەس بوو .

۲۶- نازارى (۱۹۸۲) ديار نەمانى نەوت گۆيزەرەوھىەكى ئەمىرىكاي
لەناوچەي سىڭۆشەي بەرمۇدا كە لە گەشتىكىدا بوو بەرەو
پۇرسەئىدى مىسر (۷) .

باسى چوارەم /

ھەندىك ديار دەي سەرسورھىنى ديار نەمانى كەشتى و پاپۆر :
لەو ديار دە سەرسورھىن و نامۇيانەي كە لەديار دەي ديار
نەمانى كەشتى و پاپۆر لەناوچەي سىڭۆشەي بەرمۇدا پرويان
داوہ كەمىك بەدرىژى باسى دوو نەمۇنەيان دەكەين ئەوانىش
ئەمانەن :

۱- لەسالى (۱۸۸۱) دا پرووداويك بەسەر كەشتىەكى
چارۆكەدارى ئەمريكىدا ھاتووە، ئەوئەندە سەيرو سەمەرھىە
ھىندەي نەماوہ بچىتە خانەي خەيال و چىرۆكى زانستىەوہ، ئەم
كەشتىە لەكەشتىكدا بوو لە خۆرئاواي زەريايى (ئازر)ەوہ،
بەرىكەوت كاپتنى كەشتىەكە چاوى كەوتووە بە كە شتىەك، كە
لەوہ دەچوو سەرنشىنى تىدا نەبىت و بەجىھىلراپىت كە لىكى
نزيك بۆتەوہ بىنيويەتى كەسى تىدا نىە، كەشتىە بەجى
ھىلراوہكە لە بارودۇخىكى باشدا بووہ، چارۆكەو گورىسەكانى
ھەموو باش و لەبار بوون، ھىچ كەم و كورى و تىكشكاوى پىوہ
ديار نەبووہ، كاپتنەكە بەمە دلخۆش بووہ و بە دەستكەوتىكى
چەورو قەلەوى زانىوہ فەرمانى داوہ بە ژمارھىەك لە پىاوہكانى
كە دابەزىنە ساوى دەرياكەوہ و ئەو كەشتىە بەجىھىلراوہ
بەستەوہ بەكەشتىەكى خۇيانەوہ ھەتا كىشى بكەن بۇ كەنار

زەریا، ژمارەیکە لە پیاوەکانی دابەزیوون و بەبەلەمە
بچوو کەکانیان خۆیان گەیاندۆتە گەشتیە بەجیھێلراوەکە، لەو
کاتەدا کە خەریکی پیکەووە بەستن و پیکەووە گریڤدانی گەشتیەکە
بوون، گەردەلوولیکی توند هەلیکردوو، پاشان زریان و باو
تۆفانی زۆر بەهێز دەستیان پیکردوو کە بۆتە هۆی
لیکجیا بوونەوێ هەردوو گەشتیەکە، گەشتیە بەجیھێلراوەکە
بەسەر نشینەکانیاوە لەچاو بزربوو و دیار نەماوە پاش دوو رۆژ
جاریکی تر گەشتیە بەجیھێلراوەکە دەرئەگەویتەو، بەلام بەبێ
سەرنشینەکانی کە پێیان وایە گەشتیەکە ی خۆیان دەبیت،
کاپتنی گەشتیەکە ئەمجارەش پێ دادەگری لەسەر هینانەوێ ئەو
گەشتیە، دیسان فەرمان دەدا کە دابەزن، ئەوانیش دادەبەزن و
دەگەنە لای گەشتی بەجیھێلراوەکە، جاریکی تر بەهەمان شیوەی
پیشوو گەردەلوول و زریان هەلیکرد و ئەمجارەش گەشتیەکە و
ئەوانەشی چوو بوون بۆ هینانەوێ دیار نەماون و بیسەر و شوین

بوون (۸) .

ب- لە جەژنەکانی سەری سالی (۱۹۶۷) دا یەختیکی
پیشپرکی دیارنەماوە، ئەم یەختە (۱۴) م درێژ بوو لەزۆریک لە
پیشپرکیکاندا پلە ی زۆر باشی بە دەست هیناوە، یاختیکی ناسراو
بەناوبانگ بوو، خاوەنەکەشی گەشتیوانیکی بەتوانا و لێهاتوو

بىر، كەس لەو باومرەدا نەبوو كەلە رھوداويكى بچووك و ئاساندا
ئەويەختە توندو تۆلە و ئەو كەشتىوانە شارمزاىە لەناو چىن،
ئەوئەندە زۆرىش لە كەنارەكانەو دەور كەوتبوو، گەر لەنزىك
كەنارەكانەو تووشى روودا و ھاتبىت خۆ دەبىت پاشماو و
ئاسەوارى لە پاش بەجىبمايە، بەلام تەنھا بەھەنگردنى توندە
بايەك ئەو يەختە و كەشتىوانە كەشى ديارنەمان و ھەتا ئىستاش
بىسەر و شوپىن (۹) .